

FINANSOWANIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ W POLSCE

WYBRANE ASPEKTY

Praca zbiorowa pod redakcją naukową
Izabeli Pruchnickiej-Grabias
i Anny Szelągowskiej

 CEDEWU.PL

WYDAWNICTWA FACHOWE

Autorzy: Anna Bera, Tomasz Bernat, Bartłomiej Ceglowski, Małgorzata Gałązka-Sobotka, Iwona Gębska-Nędzi, Andrzej S. Krysiak, Paweł Niedziółka, Katarzyna Owsiak, Izabela Pruchnicka-Grabias, Anna Szelałowska, Joanna Wyrobek, Sławomir Zarębski.

Recenzent: prof. nadzw. dr hab. Sławomir Bukowski

© Copyright do wydania polskiego CeDeWu Sp. z o.o.
Wszelkie prawa zastrzeżone.

Zabronione jest kopiowanie, przetwarzanie i rozpowszechnianie w jakimkolwiek celu oraz postaci bez pisemnej zgody autora i wydawcy.

Wydawnictwo CeDeWu oraz autor dołożyli wszelkich starań, aby treści zawarte w niniejszej publikacji były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak odpowiedzialności za ich wykorzystanie ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw autorskich oraz za skutki działań wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Projekt okładki: Agnieszka Natalia Bury

Opracowanie redakcyjne i DTP: CeDeWu Sp. z o.o.

Wydanie I papierowe, Warszawa 2008 (dodruk)
ISBN 978-83-60089-23-1
EAN 97883600891231

Wydanie I elektroniczne, Warszawa 2014
ISBN 978-83-7941-119-1

Wydawca: CeDeWu Sp. z o.o.

00-680 Warszawa, ul. Żurawia 47/49
e-mail: cedewu@cedewu.pl
Redakcja wydawnictwa: (4822) 374 90 20 lub 22
Faks: (4822) 827 38 89

Księgarnia Ekonomiczna

00-680 Warszawa, ul. Żurawia 47
Tel.: (4822) 396 15 00...01
Faks: (4822) 827 38 89

Ekonomiczna Księgarnia Internetowa

www.cedewu.pl
www.4books.pl

Made in Poland

Spis treści

Wprowadzenie.	9
-----------------------	---

Rozdział 1

Kredyty bankowe w działalności gospodarczej polskich przedsiębiorstw

– <i>Anna Szlągowska</i>	13
1.1. Charakterystyka kredytów bankowych oferowanych przedsiębiorstwom	14
1.2. Rola kredytów w finansowaniu przedsiębiorczości	23
1.3. Wyznaczniki kosztu kredytu dla przedsiębiorstw	28
1.4. Wpływ finansowania nakładów inwestycyjnych przez banki na rozwój polskiej przedsiębiorczości	33

Rozdział 2

Kredyt kupiecki w działalności inwestycyjnej polskich przedsiębiorstw

– <i>Iwona Gębska-Nędzi</i>	41
2.1. Kapitał przedsiębiorstwa – zarys problemu	42
2.2. Istota kredytu kupieckiego i jego zastosowania – aspekt teoretyczny	43
2.3. Problematyka działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw	50
2.4. Kredyt kupiecki a działalność inwestycyjna przedsiębiorstw	53
2.5. Zastosowanie kredytu kupieckiego w działalności inwestycyjnej polskich przedsiębiorstw	54

Rozdział 3

Ubezpieczenia finansowe jako instrument wspomagający finansowanie przedsiębiorstw kredytem kupieckim – Anna Bera, Sławomir Zarębski 67

3.1. Miejsce ubezpieczeń w systemie instrumentów zabezpieczających ryzyko kredytu kupieckiego	68
3.2. Istota i ryzyko kredytu kupieckiego.	71
3.3. Istota i miejsce ubezpieczeń finansowych w polityce kredytu kupieckiego . . .	76
3.4. Specyfika ubezpieczeń finansowych	78
3.5. Ubezpieczenie kredytu kupieckiego.	79
3.6. Ubezpieczenie kredytu eksportowego	81
3.7. Gwarancja spłaty należności handlowych.	83
3.8. Ubezpieczenie należności wynikających ze sprzedaży ratalnej	84
3.9. Ubezpieczenie należności faktoringowych	85

Rozdział 4

Leasing – Katarzyna Owsiak, Izabela Pruchnicka-Grabias 89

4.1. Ogólna charakterystyka leasingu.	89
4.1.1. Leasing operacyjny	91
4.1.1.1. Funkcje leasingu operacyjnego	92
4.1.2. Leasing finansowy	93
4.1.3. Ograniczenia prawne umowy leasingu	93
4.2. Podstawa prawna funkcjonowania leasingu	96
4.2.1. Uregulowania polskie	96
4.2.2. Uregulowania konwencji Unidroit	97
4.3. Regulacja umowy leasingu w Kodeksie cywilnym.	98
4.3.1. Podstawowe pojęcia.	98
4.3.1.1. Definicja umowy leasingu.	98
4.3.1.2. Strony umowy	99
4.3.1.3. Przedmiot umowy.	100
4.3.1.4. Forma zawarcia umowy	101
4.3.1.5. Czas, na jaki zawierana jest umowa	102
4.3.2. Prawa i obowiązki stron umowy	102
4.3.2.1. Prawa i obowiązki finansującego	102
4.3.2.2. Prawa i obowiązki korzystającego	105
4.3.3. Zakończenie leasingu.	109
4.3.3.1. Wygaśnięcie z upływem terminu, na jaki umowa była zawarta . . .	110
4.3.3.2. Rozwiązanie umowy leasingu na podstawie zasad ogólnych prawa cywilnego w drodze porozumienia stron	110

4.3.3.3. Wypowiedzenie dokonane przez finansującego.	110
4.3.3.4. Wypowiedzenie dokonane przez korzystającego.	111
4.3.3.5. Wygaśnięcie na skutek utraty rzeczy.	112
4.3.3.6. Wygaśnięcie na skutek odstąpienia przez finansującego od umowy ze zbywcą.	112
4.3.3.7. Wygaśnięcie na skutek odstąpienia od umowy przez jedną ze stron	113
4.4. Leasing w regulacjach podatkowych.	113
4.4.1. Opodatkowanie transakcji leasingu w podatkach dochodowych . . .	113
4.4.1.1. Podstawowe pojęcia związane z regulacją leasingu	113
4.4.1.2. Dwie kategorie umów leasingu w świetle podatku dochodowego. .	117
4.4.1.3. Leasing gruntów	123
4.4.2. Opodatkowanie transakcji leasingu podatkiem od towarów i usług . . .	123
4.4.2.1. Zasady opodatkowania leasingu finansowego.	124
4.4.2.2. Opodatkowanie leasingu operacyjnego.	127
4.4.2.3. Leasing samochodów osobowych	129

Rozdział 5

Faktoring – ujęcie praktyczne – Bartłomiej Cegłowski	133
5.1. Faktoring. Uwagi ogólne.	133
5.2. Luka płynności	136
5.3. Koszt faktoringu	142
5.4. Rynek faktoringu w Polsce	145

Rozdział 6

Franchising jako alternatywna forma finansowania rozwoju przedsiębiorstwa – Małgorzata Gałązka-Sobotka	149
6.1. Istota i formy franchisingu	151
6.2. Uwarunkowania prawne rozwoju franchisingu w Polsce	157
6.3. Mocne i słabe strony franchisingu w procesie rozwoju przedsiębiorstwa	162
6.4. Stan i kierunki rozwoju franchisingu w Polsce	165

Rozdział 7

Publiczna emisja papierów wartościowych jako źródło kapitału – Izabela Pruchnicka-Grabias.	175
7.1. Zalety i wady wprowadzenia spółki do obrotu publicznego	176
7.2. Etapy wchodzenia spółki na giełdę	186
7.3. Publiczne emisje w Polsce – tendencje rozwojowe	192

Rozdział 8

Pozagiełdowe instrumenty pochodne jako źródło finansowania przedsiębiorstw w okresie niekorzystnych wahań parametrów rynkowych – Paweł Niedziółka 195

8.1. Finansująca i stabilizująca funkcja instrumentów pochodnych.	195
8.2. Pozagiełdowy rynek instrumentów pochodnych w Polsce – segment klientowski	199
8.3. Współpraca między bankiem i przedsiębiorstwem na pozagiełdowym rynku instrumentów pochodnych w Polsce	203
8.4. Potencjalna konwersja instrumentu pozabilansowego w produkt kredytowy – zaangażowanie banku z tytułu derywatów jako składnik portfela finansującego przedsiębiorstwo.	205
8.5. Ograniczanie ryzyka rynkowego za pomocą pozagiełdowych instrumentów pochodnych przez polskie przedsiębiorstwa – analiza wybranych aspektów	210
8.6. Depozyty strukturyzowane jako forma samofinansowania się przedsiębiorstw – przykład DCD.	214
8.7. Czy pozagiełdowe instrumenty pochodne stanowią źródło finansowania polskich przedsiębiorstw?	215

Rozdział 9

Kapitał własny w Polsce – wybrane aspekty – Joanna Wyrobek. 217

9.1. Kapitał własny	217
9.1.1. Definicja kosztu kapitału	218
9.1.2. Koszt kapitału własnego jako element średniego ważonego kosztu kapitału	218
9.2. Wielkość i udział kapitału własnego w pasywach w latach 1997-2004	221
9.3. Metody obliczania kosztu kapitału własnego.	224
9.3.1. Model CAPM	226
9.3.1.1. Współczynnik beta	228
9.3.1.2. Odlewarowanie współczynnika beta.	231
9.3.2. Dobór zmiennych do modelu CAPM	234
9.3.2.1. Współczynniki beta	234
9.3.2.2. Stopa wolna od ryzyka	243
9.3.2.3. Premia za ryzyko	244
9.4. Kształtowanie się kosztu kapitału własnego w Polsce	246

Rozdział 10

Obligacje komunalne jako źródło finansowania działalności jednostek samorządu terytorialnego – <i>Andrzej S. Krysiak</i>	251
10.1. Funkcje i rodzaje obligacji	253
10.2. Obligacje komunalne jako alternatywa dla kredytu bankowego	261
10.3. Rynek obligacji komunalnych w Polsce.	264

Rozdział 11

Finansowanie działalności przedsiębiorstwa przez fundusze europejskie – <i>Tomasz Bernat</i>	275
11.1. Rola funduszy europejskich w finansowaniu działalności przedsiębiorstwa . . .	276
11.2. Fundusze europejskie – wsparcie dla przedsiębiorstw	279
11.3. Wykorzystanie funduszy europejskich – krótkie podsumowanie pierwszego okresu uczestnictwa Polski w strukturach UE	282
11.4. Możliwości wykorzystania funduszy unijnych w Polsce	285
11.5. PARP – przykład działania instytucji wdrażającej środki finansowe pochodzące z UE.	286
Bibliografia	291

Wprowadzenie

Znajomość dostępnych źródeł finansowania działalności gospodarczej w Polsce okazuje się nieodzowna w procesie zarządzania przedsiębiorstwem. Ustalenie optymalnej struktury kapitału w przedsiębiorstwie należy do najistotniejszych decyzji finansowych podejmowanych przez jego właścicieli. Przedsiębiorstwa, decydując się na skorzystanie z zewnętrznych lub wewnętrznych źródeł finansowania rozwoju, biorą pod uwagę różne kryteria potwierdzające racjonalność ich decyzji. Wraz ze wstąpieniem Polski w struktury UE, a także mając na uwadze postępującą globalizację rynków finansowych, podmioty gospodarcze w naszym kraju mają coraz większą możliwość pozyskania kapitałów obcych na sfinansowanie działalności gospodarczej. Znajomość tych źródeł finansowania i ich efektywne wykorzystanie jest dziś nieodzownym atutem każdego przedsiębiorcy, który chce się rozwijać na konkurencyjnym rynku Unii Europejskiej.

Publikacja ta stanowi nieodzowne kompendium wiedzy o możliwościach finansowania działalności gospodarczej w Polsce. Zamieszczone w niniejszej monografii teksty dotyczą zarówno kapitału własnego jak i obcego w finansowaniu działalności gospodarczej. Książka składa się z jedenastu rozdziałów.

Rozdział pierwszy jest poświęcony finansowaniu przedsiębiorstw za pomocą kredytów bankowych. Autorka przedstawiła w nim rodzaje kredytów oferowanych polskim przedsiębiorstwom przez banki oraz zaprezentowała ich znaczenie w finansowaniu działalności bieżącej i inwestycyjnej przedsiębiorstw. W dalszej części dokonano analizy porównawczej warunków udzielenia kredytu inwestycyjnego i rzeczywistego kosztu kredytu, który niejednokrotnie decyduje o wyborze tego źródła finansowania. W rozdziale tym rozpatrzone zostały wielorakie aspekty finansowania przedsiębiorstw przez banki, a to z uwagi na udział kredytów bankowych w finansowaniu nakładów inwestycyjnych w skali makro.

Poza kredytami bankowymi przedsiębiorstwa wykorzystują kredyty kupieckie, które zostały scharakteryzowane w rozdziale drugim. Celem tego rozdziału było zobrazowanie istoty i specyfiki kredytu kupieckiego wraz ze wskazaniem możliwości jego zastosowania oraz zasad temu przyświecających we współczesnej gospodarce. Przeprowadzone przez Autorkę badania wskazały na odmienne, niż zakłada teoria, zastosowania pozyskanych w ten sposób środków.

W nawiązaniu do poprzedniego rozdziału celowym wydało się zatem przedstawienie w rozdziale trzecim ubezpieczeń finansowych, które wspomagają finansowa-

nie przedsiębiorstw kredytem kupieckim. Autorzy skupili się na roli ubezpieczeń w ograniczaniu ryzyka, które towarzyszy sprzedaży z odroczonym terminem płatności w polskich przedsiębiorstwach. W tym celu dokonali oni charakterystyki wybranych ubezpieczeń finansowych, które mogą wspomagać politykę zbytu produktów i usług na warunkach kredytu kupieckiego na różnych etapach współpracy z kontrahentem. Rozdział kończą refleksje i spostrzeżenia Autorów o znaczeniu instrumentów wspomagających finansowanie przedsiębiorstw kredytem kupieckim.

W rozdziale czwartym Autorki przedstawiły zasady funkcjonowania leasingu operacyjnego i finansowego wykorzystywanych w działalności gospodarczej. Na uwagę zasługuje profesjonalne podejście do skonfrontowania przepisów prawno-podatkowych dotyczących leasingu z praktyką gospodarczą w naszym kraju.

W rozdziale piątym zaprezentowano znaczenie faktoringu w finansowaniu działalności gospodarczej w Polsce. Zwrócono tu uwagę na fakt, że popularność tej formy finansowania wynika między innymi z narastających problemów z płynnością wielu przedsiębiorstw. Głównym celem tego rozdziału było uzyskanie odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób sprzedaż wierzytelności wyspecjalizowanej instytucji finansowej może być korzystna dla osiągniętych przez przedsiębiorstwa wyników finansowych.

Rozdział szósty poświęcony został franchisingowi, który stanowi jedną z metod rozwoju przedsiębiorstwa i jego zarządzania. Autorka, po zaprezentowaniu istoty i form franchisingu, wskazała na jego mocne i słabe strony w procesie rozwoju przedsiębiorstw, a także mając na uwadze fakt, że umożliwia on szybką ekspansję rynkową na skutek upowszechnienia znaku firmowego, omówiła stan i kierunki rozwoju tej formy działalności gospodarczej.

Istotnym źródłem pozyskiwania kapitału na rozwój działalności przedsiębiorstw jest także publiczna emisja papierów wartościowych, która została zaprezentowana w rozdziale siódmym. Zdaniem Autorki, sprawnie działająca giełda papierów wartościowych, umożliwia nie tylko pozyskanie kapitału, lecz również wycenę przedsiębiorstwa w odniesieniu do pozostałych podmiotów działających w tej samej branży. Autorka podkreśla, że pomimo znaczącego wzrostu znaczenia finansowania polskich przedsiębiorstw poprzez publiczny rynek kapitałowy, nadal wiele podmiotów obawia się wejścia na giełdę. Przyczyn takiego stanu należy upatrywać nie tylko w słabej sytuacji finansowej, lecz często w nieuzasadnionych obawach przed zmianami i poszukiwaniem nowych sposobów pozyskiwania środków finansowych. Chociaż to właśnie zmiany są źródłem rozwoju podmiotów, to jednak świadomość menedżerów nie zawsze jest na tyle wysoka, by dążyli oni do wprowadzenia zarządzanej przez siebie spółki na giełdę. Z tego powodu wybierają tradycyjne źródła finansowania jak kredyt bankowy czy leasing. Przesłanką tego rozdziału jest postulat by promocja działalności Giełdy Papierów Wartościowych uświadamiała potencjalnym emitentom, iż obecność na rynku publicznym to dodatkowa reklama i wzrost wiarygodności spółki w oczach kredytodawców, kontrahentów i klientów.

Celem rozdziału ósmego było wykazanie finansującej roli pozagiełdowych instrumentów pochodnych, która objawia się, z jednej strony, w traktowaniu przez banki zaangażowania w instrumenty pochodne na zbliżonych zasadach jak w przypadku typowych instrumentów kasowych o charakterze finansującym (kredyt, obligacja), z drugiej zaś strony, w realnym dopływie środków pieniężnych do przedsiębiorstw z tytułu realizacji transakcji terminowych. Autor w tym rozdziale udowodnił, że rynek instrumentów pochodnych to nie tylko miejsce dla ambitnych traderów, którzy dzięki efektowi dźwigni finansowej osiągają gigantyczną stopę zwrotu z zainwestowanego kapitału, ale również szansa dla przedsiębiorstw, chcących uodpornić swój *cash flow* i rachunek wyników na wahania kursów walutowych, stóp procentowych i cen surowców.

Rozdział dziewiąty poświęcony został kapitałowi własnemu, który uważany jest za najdroższą formę finansowania przedsiębiorstw. Autorka podkreśla, że pomimo wysokiego kosztu pozyskania tego kapitału gwarantuje on zabezpieczenie aktywów finansowanych z tego źródła, ponieważ jest to kapitał najbardziej długoterminowy i stabilny spośród wszystkich źródeł finansowania. W niniejszym rozdziale badaniu podano dwa aspekty kapitału własnego, a mianowicie jego udział w całości pasywów oraz rzeczywisty koszt tej formy finansowania. Autorka, wykorzystując model CAPM, zbadała kształtowanie się kosztu kapitału własnego w najważniejszych działach polskiej gospodarki.

Rozdział dziesiąty prezentuje znaczenie obligacji komunalnych w finansowaniu działalności jednostek samorządu terytorialnego. Autor wyraża pogląd, że emisja obligacji komunalnych jako metoda pozyskiwania przychodów zwrotnych pokrywających niedobory finansowe jednostek samorządowych zwłaszcza w dziedzinie lokalnych inwestycji ma przed sobą wiele perspektyw. Zdaniem Autora obligacje komunalne będą coraz częściej wykorzystywane jako instrument finansowania wkładu własnego przy realizacji programów inwestycyjnych ze środków strukturalnych UE, co wobec ogromnych potrzeb w tym zakresie, powinno przyczynić się do znacznego rozwoju polskiego rynku obligacji komunalnych.

Rozdział jedenasty poświęcony został funduszom europejskim, które od kilku lat coraz częściej ogrywają istotną rolę w finansowaniu działalności gospodarczej polskich przedsiębiorstw. Autor przedstawił miejsce i rolę środków z funduszy pomocowych UE w finansowaniu działalności przedsiębiorstw oraz dokonał charakterystyki wykorzystania środków unijnych w pierwszych kilkunastu miesiącach po przystąpieniu Polski do UE. Rozdział kończą rozważania dotyczące głównych problemów, z jakimi spotykają się polscy przedsiębiorcy aplikujący o dofinansowanie swojej działalności z funduszy europejskich.

Reasumując, niniejsza publikacja omawia jeden z najbardziej istotnych aspektów finansowania działalności gospodarczej w Polsce. Czytelnik znajdzie tu informacje niezbędne do poznania źródeł finansowania i przyczyn ich wyboru przez

podmioty gospodarcze. Zamierzeniem Autorów było stworzenie publikacji dostosowanej do potrzeb edukacyjnych dla szerokiego kręgu czytelników. Książka ta zapewne nie wyczerpuje tematu finansowania działalności gospodarczej, ale stanowi kolejny krok w kierunku poszerzenia wiedzy z zakresu pozyskiwania środków na jej finansowanie.

*Izabela Pruchnicka-Grabias
Anna Szelągowska*

Warszawa, luty 2006

Rozdział 1

Kredyty bankowe w działalności gospodarczej polskich przedsiębiorstw

Anna Szelągowska

Wprowadzenie

Pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania przez polskie przedsiębiorstwa w wielu przypadkach uznawane jest za barierę ograniczającą ich rozwój. Trudności te w szczególności napotykać małe i średnie przedsiębiorstwa, które ze względu na niewystarczające kapitały własne, zmuszone są w wielu przypadkach do korzystania z droższej niż duże przedsiębiorstwa oferty kredytowej kierowanej do nich głównie przez banki komercyjne. Banki klasyfikując podmioty gospodarcze do odpowiedniej grupy docelowej, do której kierują swoją ofertę, biorą pod uwagę kryteria określone w ustawie o prowadzeniu działalności gospodarczej¹ oraz własne regulacje wewnętrzne. Uwzględniają one m.in. wysokość przychodów lub obrotów w danym roku, wielkość zatrudnienia oraz rodzaj prowadzonej księgowości przez przedsiębiorstwo. Zgodnie ze standardami² przyjętymi w Unii Europejskiej do kategorii małych i średnich przedsiębiorstw zalicza się podmioty zatrudniające mniej niż 250 pracowników i których roczny obrót nie przekracza 50 mln EUR i/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 43 mln EUR. Małym przedsiębiorstwem jest podmiot zatrudniający mniej niż 50 pracowników i którego roczny obrót i/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 10 mln EUR. Do sektora małych i średnich przedsiębiorstw zalicza się także mikroprzedsiębiorstwa, za które uważa się podmioty zatrudniające mniej niż 10 pracowników i których roczny obrót i/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 2 mln EUR. Małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią w naszym kraju 99,8% ogólnej liczby przedsiębiorstw³. Pozostałe podmioty kwalifikowane są do du-

---

¹ Zob. Ustawa z dnia 19 listopada 1999 roku – Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. 1999, Nr 101, poz. 1178 z późn. zm.).

² Zob. Wyciąg z zalecenia Komisji 2003/361/WE z dnia 6 maja 2003 r. dotyczącego definicji małych i średnich przedsiębiorstw Dz.U. L 124 z 20.05.2003, s. 36.

³ U. Smółkowska, *Stan rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw, programy wsparcia realizowane przez państwo oraz absorpcja środków przedakcesyjnych*, Informacja Nr 1051, Kancelaria Sejmu, Biuro Studiów i Ekspertyz, Warszawa, czerwiec 2004, s. 1.

zych przedsiębiorstw. Bariery w uzyskaniu kredytu bankowego utrudniają dokonywanie przez przedsiębiorstwa na szeroką skalę inwestycji, które są kołem zamachowym każdej gospodarki. Jeśli przedsiębiorstwa nie mogą dokonywać ciągłych inwestycji, wówczas przy malejącym zapotrzebowaniu na dobra i usługi maleje produkcja, spada sprzedaż, a tym samym przedsiębiorcy nie mogą aktywnie uczestniczyć w kreowaniu długookresowego wzrostu gospodarczego.

1.1. Charakterystyka kredytów bankowych oferowanych przedsiębiorstwom

Pojęcie kredytu bankowego zdefiniowane jest w art. 69.1 ustawy Prawo bankowe⁴. Na jego mocy „przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu”. Udzielanie kredytów jest więc szczególną czynnością bankową wymienioną wśród podstawowych czynności banków⁵. Kredytów może udzielać tylko bank, oddział banku zagranicznego, oddział instytucji kredytowej lub inna jednostka organizacyjna uprawniona do tego na podstawie odrębnej ustawy⁶.

Przedsiębiorstwa zaciągają kredyty na ogół z dwóch powodów: albo chcą utrzymać płynność finansową, albo chcą dokonywać inwestycji. Do najczęstszych form finansowania działalności gospodarczej przez banki zalicza się:

1) kredyty obrotowe:

- kredyty w rachunku bieżącym (*overdraft*),
- kredyty w rachunku kredytowym:
  - kredyt płatniczy,
  - kredyt rewolwingowy;

2) kredyty wekslowe finansujące działalność obrotową:

- kredyt dyskontowy,
- kredyt akceptacyjny;

3) kredyty inwestycyjne⁷.

---

⁴ Zob. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 roku – Prawo bankowe, (Dz.U. 1997, Nr 140, poz. 939, tekst jednolity Dz.U. 2002, Nr 72, poz. 665; zm: Dz.U. 2005, Nr 83, poz. 719).

⁵ Art.5 ust. 1, pkt 3.

⁶ Na gruncie prawa polskiego kredytów mogą także udzielać Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe.

⁷ R. Jagiełło, *Bankowość korporacyjna w Polsce*, Bank i Kredyt 2005, nr 6, s. 14.

Kredyty obrotowe umożliwiają finansowanie codziennej działalności przedsiębiorstwa. Stosuje się je do finansowania środków obrotowych, a konkretnie jako pożyczki pomostowej zapewniającej wpływ gotówki zamrożonej w należnościach. W kontekście krótkoterminowego zarządzania finansami można powiedzieć, że kredyty obrotowe „naoliwiają” cykl operacyjny lub gotówkowy w przedsiębiorstwie. Spowalniają one obrót całkowitych zobowiązań bieżących, aby zapewnić długotrwałą równowagę względem ilości gotówki generowanej ze środków obrotowych. Przyczyniając się do wzrostu i poziomu przychodów ze sprzedaży, kredyty obrotowe generują zyski, z których można spłacać odsetki od kredytu bankowego⁸.

Kredyt w rachunku bieżącym przeznaczany jest na pokrycie wymagalnych zobowiązań wynikających z prowadzenia działalności gospodarczej. Umożliwia on przedsiębiorstwu zadłużenie się do ustalonego w umowie limitu debetowego w tym rachunku. Warunkiem uzyskania tego kredytu jest posiadanie rachunku bankowego od określonego przez każdy bank czasu – banki wymagają najczęściej by kredytobiorca był ich klientem przynajmniej od 3 miesięcy. Bank ustala kwotę kredytu w rachunku bieżącym w oparciu o zdolność kredytową i sytuację ekonomiczno-finansową przedsiębiorstwa. Maksymalny okres kredytowania wynosi zazwyczaj 12 miesięcy, jednak jeśli bank uzna, że przedsiębiorca jest wiarygodnym klientem, będzie mógł starać się o przyznanie takiego kredytu w następnych latach. Kredyt w rachunku bieżącym zwiększa saldo debetowe rachunku bieżącego przedsiębiorstwa. Przedsiębiorca może więc dokonywać w ciężar rachunku płatności na kwotę większą niż aktualny stan wolnych środków na rachunku, ale nie przekraczającą sumy wolnych środków i określonego umową limitu. Wysokość kredytu w rachunku bieżącym jest ustalana indywidualnie, w zależności od potrzeb oraz wysokości i częstotliwości obrotów na rachunku bieżącym kredytobiorcy, a także zdolności kredytowej przedsiębiorcy. Kredyt ten ma charakter odnawialny – wszelkie wpływy na rachunek pomniejszają więc zadłużenie. Odsetki naliczane są na bieżąco jedynie od wielkości faktycznego zadłużenia i co miesiąc pobierane z rachunku, co oznacza, że spłata należnych odsetek może być wliczona w ciężar limitu kredytowego. Kredyt w rachunku bieżącym oprocentowany jest według zmiennej stopy procentowej ustalonej najczęściej w oparciu o stawkę WIBOR (jeśli kredyt udzielony jest w złotych) i marżę banku. Prowizje bankowe wynoszą najczęściej w Polsce od 0 do 5% kwoty kredytu. Niektóre banki pobierają dodatkowo kwartalną prowizję za administrowanie kredytem w rachunku bieżącym. Banki najczęściej zabezpieczają się żądając od przedsiębiorcy tzw. deklaracji negatywnej, w której kredytobiorca zapewnia, że nie będzie korzystał z kredytów w innych bankach⁹. Do zalet korzystania z tej formy kredytu należy zaliczyć

⁸ Por. R. Patterson, *Kompendium terminów bankowych po polsku i angielsku*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 2002, s. 184.

⁹ W.L. Jaworski, Z. Zawadzka, *Bankowość. Zagadnienia podstawowe*, Poltext, Warszawa 2005, s. 140.

możliwość zadłużania się do ustalonego w umowie limitu przez określony w umowie okres. Ponadto, środki z tego kredytu mogą być wykorzystane na dowolny cel. Cechą tego kredytu jest szybki dostęp do przyznaných środków pieniężnych, bez konieczności każdorazowego składania dyspozycji uruchomienia kredytu. Środki z kredytu mogą zapewnić utrzymanie bieżącej płynności finansowej przedsiębiorstwa, pozwalając na swobodne prowadzenie rozliczeń z partnerami handlowymi zwłaszcza w przypadku rozbieżności pomiędzy terminami wpływów i wydatków, bowiem w okresie obowiązywania umowy można składać dyspozycje płatnicze w ciężar rachunku bieżącego na kwotę większą, niż aktualny stan środków na rachunku. Oprocentowanie kredytu w rachunku bieżącym dla przedsiębiorstw jest znacznie wyższe niż przeciętne oprocentowanie zwykłych kredytów gospodarczych udzielonych na taki sam okres¹⁰.

W szczególnych przypadkach bank może udzielić **kredytu w rachunku kredytowym**. Jest to kredyt obrotowy udzielony w specjalnie wydzielonym rachunku kredytowym na finansowanie bieżącej działalności przedsiębiorstwa. Kredyt ten wymaga oddzielnych dyspozycji i przeksięgowania między rachunkiem bieżącym a rachunkiem kredytowym przedsiębiorstwa¹¹. Kredyt w rachunku kredytowym ma przede wszystkim na celu ewidencję wykorzystania i spłaty kredytu przez bank. Kredyt ten udzielany jest zazwyczaj podmiotom gospodarczym o wysokim poziomie zdolności kredytowej. Najczęściej jest on udzielany jako kredyt docelowy, kredyt kasowy, kredyt na pokrycie wymagalnych zobowiązań, kredyt sezonowy lub kredyt w formie linii kredytowej¹². W ramach kredytu w rachunku kredytowym udziela się przede wszystkim kredytów płatniczych i kredytów rewolwingowych.

Kredyt płatniczy przeznaczony jest na finansowanie bieżących zobowiązań płatniczych kredytobiorcy powstałych w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą. Jest to kredyt celowy realizowany jednorazowo w wysokości przyznanej kwoty i może być udzielony najczęściej na okres do 30 dni. Bank uwzględnia przy tym na ogół wysokość średniomiesięcznych wpływów środków pieniężnych na rachunek bieżący przedsiębiorstwa za okres 6 miesięcy przed udzieleniem kredytu. Kredyt płatniczy, który jest odmianą kredytu obrotowego, udzielany jest w złotych lub dewizach na pokrycie przejściowego braku środków na spłatę wymagalnych zobowiązań. Kredytobiorcami są więc te przedsiębiorstwa, które zgłaszają jednorazowe krótkotrwale zapotrzebowanie na środki pieniężne. Kredyt przeznaczony jest na dokonanie płatności lub sfinalizowanie zobowiązań na podstawie dokumentów potwierdzających przyszły wpływ na rachunek (potwierdzenie przele-

¹⁰ Z. Dobosiewicz, *Bankowość*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003, s. 288.

¹¹ Z. Krzyżkiewicz, *Operacje bankowe*, [w:] W.L. Jaworski, Z. Krzyżkiewicz, B. Kosiński, *Banki. Rynek, operacje, polityka*, Poltext, Warszawa 2002, s. 103.

¹² Zob. J. Grzywacz, *Podstawy bankowości. System bankowy, kredyty i rozliczenia, ryzyko i ocena banku, marketing*, Difin, Warszawa 2002, s. 128.

wu, transferu waluty, itp.). Dokonanie płatności powoduje powstanie salda debetowego, które jest automatycznie likwidowane w momencie wpływu środków na konto przedsiębiorcy. Przedsiębiorstwo musi posiadać bezsporne, niezapłacone wierzytelności – czego udokumentowaniem są wystawione stosowne faktury dla kontrahentów. Wysokość kredytu płatniczego wynika z faktycznych, zgłaszanych potrzeb przedsiębiorstwa, weryfikowanych analizą jego sytuacji ekonomiczno-finansowej. Wykorzystanie kredytu płatniczego następuje na podstawie dyspozycji przedsiębiorstwa – w formie przekazania środków z rachunku kredytu na rachunek przedsiębiorstwa prowadzony w oddziale lub zapłaty za faktury dostawcy. Kredyt spłacany jest sukcesywnie. Kredytobiorca jest obowiązany zawiadomić z jednodniowym wyprzedzeniem bank o zamiarze spłaty, przy czym kwota spłacanej raty nie powinna być na ogół niższa niż 25% kwoty udzielonego kredytu. Wśród zalet korzystania z kredytu płatniczego wymienia się możliwość uzyskania kredytu zarówno w złotych, jak i w innej walucie (w zależności od potrzeb przedsiębiorstwa). Ponadto, stałe oprocentowanie kredytu umożliwia dokładne określenie kosztów związanych z pozyskaniem kredytu. Kredyt płatniczy daje możliwość utrzymania chwilowo zagrożonej płynności finansowej, ponieważ pozwala na likwidowanie zatorów płatniczych, poprawiając przepływy finansowe¹³. Oprocentowanie kredytu płatniczego jest każdorazowo negocjowane pomiędzy bankiem a przedsiębiorstwem. Podstawową różnicą między kredytem obrotowym a kredytem płatniczym jest okres kredytowania. Kredyt płatniczy jest udzielany maksymalnie na okres 28 dni, a więc jest tańszym produktem, prowizje i opłaty są odpowiednio niższe, wskaźnik zadłużenia jest wyższy tylko w krótkim okresie. Wyróżnikiem jest również cel finansowania. Kredytem obrotowym można finansować cykle produkcyjne, natomiast kredyt płatniczy finansuje chwilowe zapotrzebowanie na środki obrotowe.

Kredyt rewolwingowy umożliwia dokonywanie przez przedsiębiorstwo wielokrotnych pobrań w ramach określonej w umowie tzw. maksymalnej kwoty kredytu. Kwoty spłat jednocześnie podwyższają kwotę do pobrania w ramach maksymalnej kwoty kredytu, dając przedsiębiorstwu możliwość wielokrotnego wykorzystania limitu aż do dnia wygaśnięcia umowy. Kredyt ten jest zazwyczaj przyznawany jako kredyt krótkoterminowy. Ta forma finansowania działalności gospodarczej znajduje swoje zastosowanie wówczas, gdy przedsiębiorca nie jest w stanie dokładnie przewidzieć rozkładu w czasie swojego przyszłego przepływu gotówki lub też dokładnej wysokości środków finansowych, jakich będzie wymagał w przyszłości¹⁴. Najczęściej znajduje on swoje zastosowanie w przypadku przedsiębiorstw pragnących upłynnić swoje należności handlowe przed terminem ich zapadalności. Zaciągając kredyt rewolwingowy przedsiębiorstwo ma możliwość uzupełnienia kapitału

¹³ Por. Z. Krzyżkiewicz, *Operacje bankowe...*, op. cit., s. 104.

¹⁴ P.S. Rose, *Zarządzanie bankiem komercyjnym*, Tom I, Związek Banków Polskich, Warszawa 1997, s. 234.

obrotowego, jak również może osiągnąć planowany poziom produkcji bądź zysku przy niedostatecznym poziomie środków własnych. Wykorzystanie tego kredytu następuje w drodze ciągnień realizowanych na podstawie faktur sprzedaży wystawionych przez przedsiębiorstwo i przedstawionych do wykupu. Każdorazowe ciągnięcie tworzy lub zwiększa saldo debetowe na specjalnie wyodrębnionym rachunku kredytowym. Każde ciągnięcie, w ramach kredytu rewolwingowego, spłacane jest sukcesywnie ze środków pochodzących z płatności za faktury, które ewidencjonowane są bezpośrednio na rachunku, w ciężar którego następowało wykorzystanie kredytu. Każdy wpływ środków zmniejsza powstałe saldo debetowe i powoduje jednocześnie odnowienie niewykorzystanej kwoty kredytu do wysokości określonej w umowie kredytowej. Okres ważności uprawnienia do korzystania z kredytu, tj. do realizacji ciągnień, nie powinien przekraczać na ogół pół roku. Natomiast okres kredytowania, rozumiany jako okres zaangażowania banku, liczony od dnia przyznania uprawnienia do dnia ostatecznej spłaty kredytu, nie powinien przekraczać z reguły 3 kwartałów. Jako podstawowe zabezpieczenie spłaty tego kredytu stosowana jest najczęściej cesja wierzytelności z faktur przedstawianych do wykupu, podpisywana każdorazowo w momencie składania zleceń płatniczych przez przedsiębiorcę.

Druga grupa kredytów finansujących działalność gospodarczą to **kredyty wekslowe**. W ujęciu historycznym klasyczny kredyt bankowy polegał na dyskontowaniu lub skupie weksli, które były zobowiązaniem handlowym, wynikającym z transakcji kupna¹⁵. Instytucja weksla wykorzystywana jest do dziś w działalności gospodarczej, dzięki pełnieniu przez niego funkcji kredytowej, płatniczej i gwarancyjnej. W zależności od sposobu udzielenia kredytu wekslowego wyróżnia się kredyt dyskontowy i akceptacyjny.

Kredyt dyskontowy polega na udzieleniu kredytu posiadaczowi weksla poprzez zdyskontowanie weksla. Kwotę kredytu stanowi tzw. suma wekslowa. Przedsiębiorstwo otrzymuje kwotę kredytu stanowiącą równowartość sumy wekslowej pomniejszonej o dyskonto, czyli obliczone wcześniej oprocentowanie kredytu wraz z prowizją¹⁶. Od terminu wykupu weksla zależy termin, na jaki udzielany jest kredyt dyskontowy. Z reguły kredyt dyskontowy ma charakter krótkoterminowy. Weksel w ramach kredytu dyskontowego musi być złożony tylko przez przedsiębiorstwo będące posiadaczem weksla. Kredyt dyskontowy może być udzielany przedsiębiorstwu w formie jednorazowej transakcji (gdy kredytobiorca chce zdyskontować jednorazowo jeden lub więcej weksli) lub w formie cyklicznych transakcji. Udzielany kredyt dyskontowy przyjmuje wówczas formę linii dyskontowej. Oznacza to, że przedsiębiorcy przyznawany jest limit, do wysokości którego bank dyskontuje weksle. Limit taki może mieć charakter odnawialny (każdy wykup weksla przez dłużnika po-

---

¹⁵ Por. R. Patterson, *Poradnik kredytowy dla bankowców*, TWIGGER, Warszawa 1995, s. 157.

¹⁶ J. Bednarczyk, *Weksel w przystępny sposób*, BEL-DRUK, Tarnów 2004, s. 15.

woduje odnowienie limitu), jak i nieodnawialny (wykup weksla przez dłużnika nie powoduje odnowienia limitu). Warunki linii kredytowej uzależnione są od oceny bieżącej i przyszłej zdolności kredytowej wnioskodawcy, przy czym okres ważności uprawnienia do korzystania z linii (rozumiany jako możliwość dyskontowania weksli) może wynosić maksymalnie 12 miesięcy. Do dyskonta w ramach linii kredytowej przyjmowane są weksle spełniające ogólne warunki dyskonta ustalone przez bank, zasadniczo tylko te, których termin płatności (liczony od daty złożenia do dyskonta) nie jest krótszy niż 7 dni w przypadku weksli wystawionych w polskich złotych i 30 dni w przypadku weksli w walucie obcej, a jednocześnie nie jest dłuższy niż 90 dni. Dyskonto weksla w ramach otworzonej linii kredytowej następuje na wniosek podawcy. Podawcą weksla może być każdy podmiot prowadzący działalność gospodarczą. Bank w zamian za otrzymany poprzez indos weksel, wypłaca podawcy sumę wekslową pomniejszoną o dyskonto za okres pozostający do wykupu weksla, która zmniejsza kwotę środków dostępnych w ramach przyznanej linii. W momencie spłaty weksla zdyskontowanego w ramach odnawialnej linii kredytowej, pozostająca do wykorzystania kwota limitu odnawia się wówczas o sumę wekslową spłaconego weksla. Decydując się na kredyt dyskontowy przedsiębiorstwo może pozyskać bardzo szybko środki przed terminem wykupu weksla i wykorzystać je na finansowanie bieżącej działalności. Bank przejmuje na siebie przesyłanie weksli do domicyliatu¹⁷ do wykupu przez dłużnika. Kredyt dyskontowy przeznaczony jest przede wszystkim dla firm i przedsiębiorstw, a sprzedawcą weksli i kredytobiorcą bywają najczęściej dostawcy towarów i usług. Sprzedaż weksli jest w tym przypadku pozyskaniem od banku jeszcze nie wymaganych należności przy akceptacji pewnego dyskonta tychże weksli. Stosowany jest on przez te przedsiębiorstwa, które w ramach rozliczeń ze swoimi kontrahentami otrzymują zapłatę w formie weksli, a jednocześnie chciałyby poprawić płynność bieżącą poprzez możliwość ich zdyskontowania w banku.

Kredyt akceptacyjny to umowa, na mocy której bank zobowiązuje się do akceptowania do kwoty kredytu ciągniętych na niego weksli przez przedsiębiorcę¹⁸. Podstawę uzyskania akceptu bankowego weksla trasowanego na bank i ewentualnego korzystania z kredytu akceptacyjnego stanowi umowa, w której klient zleca bankowi akceptowanie weksli, a bank przyjmuje zlecenie, zobowiązując się przy tym, że w przypadku niedostarczenia przez klienta środków na wykup weksla, udzieli mu kredytu akceptacyjnego¹⁹. Ten typ kredytu stosowany jest wówczas, gdy dostawca nie ma dostatecznych informacji na temat zdolności płatniczych odbiorcy. Kredyt akceptacyjny jest kredytem krótkoterminowym przeznaczonym na fi-

¹⁷ Domicyliat to osoba trzecia, u której weksel jest płatny.

¹⁸ J. Grzywacz, *Podstawy bankowości...*, op. cit., s. 130.

¹⁹ Por. Z. Krzyżkiewicz, *Operacje bankowe...*, op. cit., s. 111.

nansowanie zobowiązań kredytobiorcy akceptowanymi przez bank weksłami. Kredyt ten zapewnia wystawcy weksła niskie koszty finansowania, poprawia płynność finansową i wiarygodność oraz umożliwia uzyskiwanie dochodów z depozytów stanowiących zabezpieczenie kredytu akceptacyjnego przy jednoczesnym terminowym regulowaniu zobowiązań wobec kontrahentów. Beneficjentowi umożliwia natomiast regulowanie własnych zobowiązań, a akcept jednego banku ułatwia uzyskanie kredytu dyskontowego w innym banku. Weksel umożliwia szybsze otrzymanie należności, gdyż można go zdyskontować przed terminem płatności, co w konsekwencji ułatwia rozliczenia pomiędzy kolejnymi posiadaczami weksła. Maksymalny okres kredytowania wynosi na ogół do jednego roku. W terminie wykupu weksła bank pobiera należności z rachunku kredytobiorcy. W przypadku braku środków na wykup weksła, w zależności od rodzaju zawartej umowy bank może pobrać środki pieniężne stanowiące zabezpieczenie lub uruchomić kredyt krótkoterminowy.

Kredyt inwestycyjny służy finansowaniu nakładów inwestycyjnych mających na celu odtworzenie, modernizację lub powiększenie majątku trwałego przedsiębiorstwa²⁰. Udzielany jest on zazwyczaj na zakup nieruchomości, budowę nowych linii produkcyjnych, rozbudowę dotychczasowych linii produkcyjnych lub też zakup maszyn i urządzeń²¹. Można również sfinansować dzięki niemu zakup wartości niematerialnych i prawnych (patenty, wzory, licencje, specjalistyczne oprogramowania) oraz można nabyć akcje lub udziały przedsiębiorstw lub inne długoterminowe papiery wartościowe. Przy udzieleniu kredytu inwestycyjnego bank wymaga prawie zawsze udziału własnego przedsiębiorstwa w finansowaniu danego przedsięwzięcia. Na ogół banki finansują do 80% wartości netto inwestycji, a przy zakupie samochodów osobowych i ciężarowych – nawet do 90%. Finansowanie w niepełnej wysokości danego projektu lub przedsięwzięcia inwestycyjnego zmniejsza ryzyko kredytowe banku, ponieważ udział własny kredytobiorcy zwiększa jego zainteresowanie powodzeniem realizacji inwestycji²². Wykorzystanie kredytu zależy od indywidualnych potrzeb: można wykorzystać kredyt jednorazowo lub np. w transzach, dostosowanych do terminarza realizacji inwestycji. Spłata kredytów inwestycyjnych może następować w dwojaki sposób: albo przy wykorzystaniu metody kapitałowej, albo przy wykorzystaniu metody annuitetowej.

W metodzie kapitałowej (metodzie malejących rat) rata kredytu składa się z części kapitałowej oraz części odsetkowej. Rata kapitałowa jest wartością wynikającą z kwoty zaciągniętego kredytu podzieloną przez ilość rat (wartość stała), zaś rata odsetkowa wyliczana jest od faktycznej wartości zadłużenia przedsiębiorstwa na rzecz banku

---

²⁰ J. Grzywacz, *Podstawy bankowości...*, op. cit., s. 130.

²¹ M. Nowak, *Ocena zdolności kredytowej i ryzyka kredytowego. Poradnik bankowca*, Wydawnictwo BODiE, Poznań 2002, s. 75.

²² Zob. R. i R. Radziukiewicz, *Słownik terminów używanych w bankowości*, Wydawnictwo BART, Warszawa 1999, s. 88.

(wartość zmienna, zmniejszająca się wraz z naszymi spłatami). Kapitałowa metoda naliczania charakteryzuje się tym, iż pierwsze raty są o wiele wyższe od ostatnich (w miarę spłaty kredytu przekazywana przez przedsiębiorstwo do banku kwota maleje). **W metodzie annuitetowej** (tzw. metodzie równych rat) spłata kredytu podzielona jest na równe części – kapitałową i odsetkową. W trakcie całego okresu spłaty udział obu części w spłacanych kwotach rat ulega zmianom. Całkowity koszt kredytu rozliczane-go metodą annuitetową jest jednak wyższy niż przy kredytach rozliczanych metodą kapitałową (w systemie równych rat wolniej spłacamy pożyczony kapitał)²³.

Załóżmy, że małe przedsiębiorstwo „ABC” chce zaciągnąć kredyt na pokrycie kosztów związanych z wprowadzeniem nowej linii technologicznej w wysokości 500 000 zł na okres 5 lat. Z punktu widzenia banków, do których przedsiębiorstwo zgłosiło się po ofertę, posiada ono zdolność kredytową²⁴ i spełnia wszystkie pozostałe warunki, aby uzyskać kredyt inwestycyjny. Oferta banków przedstawiała się następująco (tabela 1.1):

Tabela 1.1. Analiza porównawcza warunków udzielenia kredytu inwestycyjnego w dwóch wybranych bankach na 25.10.2005

Treść	Kredyt Banku A	Kredyt Banku B
Kwota kredytu	500 000 zł – inwestycja może być sfinansowana tylko w 80%	500 000 zł – inwestycja może być sfinansowana w 100%
Okres kredytowania	5 lat	5 lat
Forma spłaty	Kwartalnie + odsetki	Kwartalnie + odsetki
Cel	Zakup linii technologicznej	Zakup linii technologicznej
Wymagane dokumenty	Sprawozdania finansowe, rozliczenie roczne z urzędem skarbowym oraz biznes plan	Sprawozdania finansowe, rozliczenie roczne z urzędem skarbowym oraz biznes plan
Forma zabezpieczenia	Poręczenie wekslowe właścicieli; hipoteka lub zastaw na lokatach właścicieli przedsiębiorstwa, pełnomocnictwo do dysponowania środkami na rachunku w związku z udzielonym kredytem;	Poręczenie wekslowe właścicieli przedsiębiorstwa, hipoteka, gwarancje ubezpieczeniowe lub gwarancje lub poręczenie jednostki samorządowej lub zastaw rejestrowy na wierzytelności z rachunku;
Oprocentowanie	12,5%	17,0%
Rzeczywista roczna stopa procentowa	13,20%	20,01%
Prowizja	2%	3%
Kwota do spłaty	660 668,42 zł (w tym 20 rat po 25 000 zł plus odsetki w wysokości 160 668,42 zł)	710 299,33 zł (w tym 20 rat po 25 000 zł plus odsetki w wysokości 210 299,33 zł)
Koszt kredytu	$\left(\frac{660668,42}{500000} \cdot 100\% \right) = 32,13\%$	$\left(\frac{710299,33}{500000} \cdot 100\% \right) = 45,06\%$

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych dwóch wybranych banków spółdzielczych w województwie mazowieckim.

²³ A. Nakielski, *Kredyty – jakie są możliwości uzyskania pieniędzy?* [w:] *Budujemy Dom* 2005 nr 4. <http://www.budujemydom.pl/artykuly/59/3/>

²⁴ Zdolność kredytowa to zdolność do spłaty zaciągniętego kredytu wraz z odsetkami w terminach określonych w umowie.

Analiza danych zawartych w tabeli 1.1 prezentuje znaczne różnice w rzeczywistym koszcie kredytu oferowanym przez te dwa banki. Podstawowe oprocentowanie kredytu w Banku A było o 4,5% niższe niż w Banku B. Wynikało to z faktu, że przedsiębiorstwo od wielu lat było klientem Banku A, podczas gdy nie korzystało wcześniej w ogóle z usług Banku B. Decydując się na kredyt w Banku A przedsiębiorstwo zapłaciłoby o 49 630,911 zł mniej niż w przypadku skorzystania z kredytu w Banku B. Kwota ta odpowiada prawie dwóm ostatnim ratom wraz odsetkami, jakie zobowiązane byłoby spłacić przedsiębiorstwo korzystając z kredytu w Banku A (tabela 1.2):

Tabela 1.2. Harmonogram spłat kredytów inwestycyjnych w Banku A i w Banku B w okresie od 31.10.2005 do 30.09.2010

Rata	Zadłużenie	Bank A			Bank B		
		Rata	Odsetki	Rata plus odsetki	Rata	odsetki	Rata plus odsetki
1	500 000	25 000	10 243,06	35 243,06	25 000	8 383,56	33 383,56
2	475 000	25 000	14 843,75	39 843,75	25 000	19 910,96	44 910,96
3	450 000	25 000	14 218,75	39 218,75	25 000	19 282,19	44 282,19
4	425 000	25 000	13 576,39	38 576,39	25 000	18 210,96	43 210,96
5	400 000	25 000	12 638,89	37 638,89	25 000	16 953,42	41 953,42
6	375 000	25 000	11 848,96	36 848,96	25 000	15 719,18	40 719,18
7	350 000	25 000	11 059,03	36 059,03	25 000	14 997,26	39 997,26
8	325 000	25 000	10 269,10	35 269,10	25 000	13 926,03	38 926,03
9	300 000	25 000	9 687,50	34 687,50	25 000	12 715,07	37 715,07
10	275 000	25 000	8 689,24	33 689,24	25 000	11 655,48	36 655,48
11	250 000	25 000	7 899,31	32 899,31	25 000	10 712,33	35 712,33
12	225 000	25 000	7 187,50	32 187,50	25 000	9 641,10	34 476,71
13	200 000	25 000	6 388,89	31 388,89	25 000	8 476,71	33 476,71
14	175 000	25 000	5 468,75	30 468,75	25 000	7 335,62	32 335,62
15	150 000	25 000	4 739,58	29 739,58	25 000	6 427,40	31 427,40
16	125 000	25 000	3 993,06	28 993,06	25 000	5 356,16	30 356,16
17	100 000	25 000	3 194,44	28 194,44	25 000	4 238,36	29 238,36
18	75 000	25 000	2 343,75	27 343,75	25 000	3 143,84	28 143,84
19	50 000	25 000	1 579,86	26 579,86	25 000	2 142,47	27 142,47
20	25 000	25 000	798,61	25 798,61	25 000	1 071,23	26 071,23
Razem		500 000	160 668,42	660 668,42	500 00	210 299,33	710 299,33

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych dwóch wybranych banków spółdzielczych w województwie mazowieckim.

W tabeli 1.2 przedstawiono szczegółowy harmonogram spłat kredytu inwestycyjnego w Banku A oraz w Banku B. Jak widać przedsiębiorstwo płaciłoby w każdym kolejnym kwartale coraz mniejsze całkowite raty wraz z odsetkami. Wykorzystano tu metodę kapitałową, co oznacza, że co kwartał przedsiębiorstwo będzie spłacało kredyt w malejących ratach, na które składać się będą raty kapitałowe o stałej wysokości (wyliczone przez podzielenie kwoty udzielonego kredytu przez liczbę rat, czyli $500\ 000\ \text{zł} : 20\ \text{rat} = 25\ 000\ \text{zł}$) oraz raty odsetkowe, liczone od zadłużenia malejącego w miarę spłaty kredytu.

1.2. Rola kredytów w finansowaniu przedsiębiorczości

Kredyt uważany jest za jedną z najstarszych kategorii ekonomicznych podczas gdy kredytowanie uważane jest za „serce” bankowości komercyjnej²⁵. Banki od wieków finansowały podmioty charakteryzujące się niedoborem środków pieniężnych. Dzięki temu klienci banków, zarówno indywidualni jak i instytucjonalni, mogli i nadal mogą z założenia na bieżąco regulować swoje zobowiązania oraz dokonywać inwestycji. Działalność kredytowa banków odbywa się dzięki kreacji pieniądza zdeponowanego przez klientów banków, którzy posiadają jego nadwyżki. Dzięki tym środkom banki mogą udzielać kredytów na różne cele za odpowiednią cenę, która niejednokrotnie wpływa na podjęcie decyzji o skorzystaniu z tego źródła finansowania przez przedsiębiorcę. Kredyty nadal pozostają jedną z najczęściej wykorzystywanych zewnętrznych form finansowania działalności gospodarczej, przez co warunkują rozwój całej polskiej gospodarki²⁶.

Znaczenie kredytów w gospodarce sprowadza się do ich funkcji jakie spełniają w rozwoju przedsiębiorczości. **Funkcja emisyjna kredytów** oznacza, że każde udzielenie kredytu przedsiębiorstwu przyczynia się do wprowadzenia do obrotu nowego pieniądza, natomiast w momencie spłaty kredytu przez przedsiębiorstwo następuje wycofanie środków pieniężnych z obiegu. Wobec tego podaż pieniądza dostosowana do potrzeb rozwojowych gospodarki decyduje o sukcesie realizowanej polityki ekonomicznej i przebiegu procesów wzrostu gospodarczego²⁷. **Funkcja redystrybucyjna** oznacza udostępnienie środków w postaci kredytów przedsiębiorstwom dzięki oszczędnościom gospodarstw domowych. Kredyty pełnią również **funkcję dochodową**, co oznacza, że dzięki nim możliwe jest finansowanie działalności przedsiębiorstw, co powinno przekładać się na zwiększenie ich zysków. Kolejną funkcją, jaką pełnią kredyty jest **funkcja kontrolna**, wiążąca się bezpośrednio ze strategią kredytodawcy. Polityka kredytowa uwarunkowana jest priorytetami stawianymi przez zarząd banku oraz długookresowymi planami związanymi z jego działalnością. Powyższe funkcje stanowią jedynie zasadnicze tło dla zrozumienia istoty finansowania się przedsiębiorstw na rynku bankowym. Udzielanie kredytów przez banki stanowi jedno z fundamentalnych źródeł ich przychodów. Merytoryczne znaczenie polityki kredytowej w działalności banku przedstawić można za pomocą zestawienia procentowego udziału kredytów dla przedsiębiorstw w należnościach od sektora niefinansowego²⁸ ogółem (tabela 1.3).

²⁵ *Elementy finansów i bankowości*, S. Flejterski, B. Świecka (red.), CeDeWu, Warszawa 2006, s. 252.

²⁶ Zob. *Bank depozytowo-kredytowy*, B. Kosiński, A.Z. Nowak (red.), Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004, s. 89.

²⁷ Zob. A. Janc, *Bank i jego miejsce w pośrednictwie finansowym okresu transformacji*, TWIGGER, Warszawa 2004, s. 25.

²⁸ Sektor niefinansowy tworzą: przedsiębiorstwa (przedsiębiorstwa i spółki państwowe, przedsiębiorstwa i spółki prywatne oraz spółdzielnie), gospodarstwa domowe (osoby prywatne, przedsiębiorcy indywidualni i rolnicy indywidualni) oraz instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych.

Tabela 1.3. Udział kredytów dla przedsiębiorstw w kredytach dla sektora niefinansowego w latach 1996-2004

1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
71,2%	67,9%	68,4%	64,4%	61,8%	59,8%	58,0%	55,6%	54,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Sytuacja finansowa banków w 2004 r. Synteza*, NBP, Warszawa, maj 2005 r., s. 40.

Z danych przedstawionych w tabeli 1.3 wynika, że kredyty dla przedsiębiorstw stanowiły średnio w okresie 9 lat prawie 2/3 należności od sektora niefinansowego ogółem. Potwierdza to fakt, że finansowanie przedsiębiorstw stanowi istotną rolę w działalności kredytowej banków. Jednakże analizując tempo zmian tej wielkości należy podkreślić, że udział kredytów dla przedsiębiorstw w kredytach ogółem udzielonych sektorowi niefinansowemu z roku na rok systematycznie maleje. O ile w 1996 roku 7 z 10 udzielonych kredytów przypadało na przedsiębiorstwa o tyle w 2004 roku w sektorze niefinansowym tylko co drugi udzielony kredyt przeznaczony był dla przedsiębiorstw. Jest to sytuacja niekorzystna z tego względu, że wynika ona z ograniczenia akcji kredytowej dla przedsiębiorstw. Rośnie natomiast udział zadłużenia gospodarstw domowych. Sytuację taką potwierdza również malejący udział kredytów dla przedsiębiorstw w aktywach sektora bankowego (tabela 1.4).

Tabela 1.4. Udział kredytów dla przedsiębiorstw w aktywach sektora bankowego w latach 1996-2004

1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
29,3%	29,1%	28,6%	29,4%	28,0%	26,0%	27,0%	26,4%	22,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Sytuacja finansowa banków w 2004 r. Synteza*, NBP, Warszawa, maj 2005 r., s. 40.

Na koniec 2004 roku kredyty udzielone przedsiębiorstwom stanowiły nieco ponad 1/5 aktywów sektora bankowego. W okresie 9 analizowanych lat udział ten zmalał o 7%. Jednocześnie w żadnym z analizowanych lat nie przekraczał 1/3 wielkości aktywów. Po stronie pasywów bilansu banków największy udział stanowią zobowiązania wobec sektora niefinansowego, co również potwierdza spostrzeżenie, że polityka depozytowo-kredytowa jest domeną działalności bankowej, a tym samym i rola banków w finansowaniu oraz obsłudze podmiotów gospodarczych powinna być znacząca. O ile udział kredytów udzielonych przedsiębiorstwom w okresie 9 lat wynosił średnio 2/3 kredytów dla całego sektora niefinansowego, o tyle depozyty złożone w bankach przez przedsiębiorstwa stanowiły w tym samym okresie średnio 23% (tabela 1.5).

Ponieważ kreacja pieniądza bankowego odbywa się w głównej mierze dzięki złożonym depozytom, w bilansie banku powinna być zachowana nadwyżka depo-

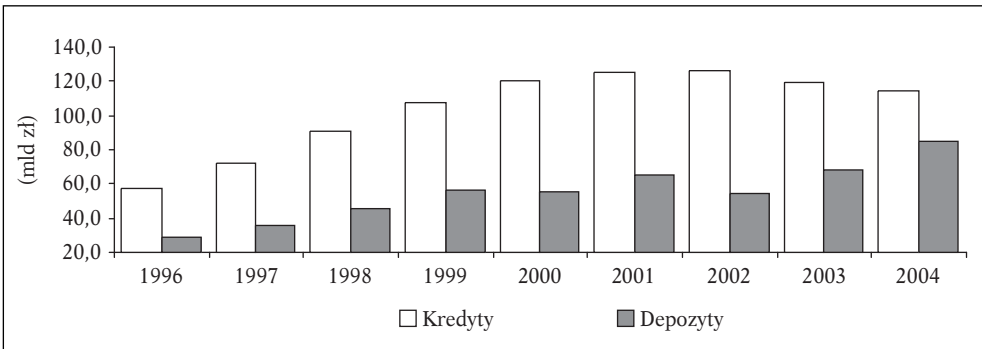

Tabela 1.5. Udział depozytów od przedsiębiorstw w depozytach od sektora niefinansowego ogółem w latach 1996-2004

1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
25,4%	23,1%	23,5%	25,2%	21,4%	22,4%	19,2%	23,4%	27,8%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Sytuacja finansowa banków w 2004 r. Synteza*, NBP, Warszawa, maj 2005 r., s. 40.

zytów nad udzielonymi kredytami dla sektora niefinansowego²⁹. Z tego względu niski udział depozytów złożonych w bankach przez przedsiębiorstwa, wynika z faktu ciągłej konwersji gotówki w obrocie gospodarczym. Banki są w stanie udzielać przedsiębiorstwom kredytów, dzięki depozytom złożonym w głównej mierze przez gospodarstwa domowe. W ciągu 3 ostatnich analizowanych lat zwiększał się udział depozytów od przedsiębiorstw w depozytach sektora niefinansowego. Zmiany te przekładały się także na wzrost wartości zebranych depozytów od przedsiębiorstw (rysunek 1.1).

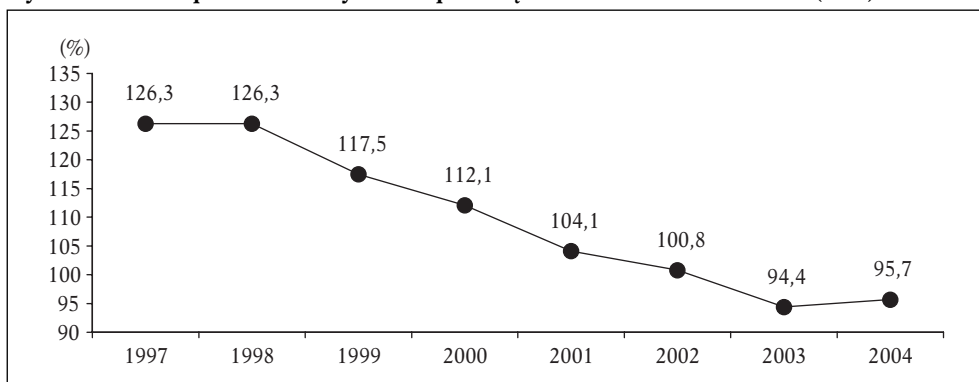
Rysunek 1.1. Zmiany wielkości depozytów i kredytów dla przedsiębiorstw w latach 1996-2004 (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP.

Analizując dane na rysunku 1.1 można zauważyć, że w badanym okresie mieliśmy do czynienia z ponad 2-krotnym wzrostem wielkości udzielonych kredytów dla przedsiębiorstw³⁰. Wzrost presji konkurencyjnej ze strony innych podmiotów oferujących korzystniejsze warunki finansowania powinien zmusić banki do większego zaangażowania w finansowanie polskich przedsiębiorstw. Począwszy od 1998 roku mieliśmy do czynienia z malejącą dynamiką akcji kredytowej dla przedsiębiorstw, przy czym w ciągu dwóch ostatnich analizowanych lat odnotowano 5% spadek (rysunek 1.2).

²⁹ W.L. Jaworski, Z. Krzyżkiewicz, B. Kosiński, *Banki...*, op.cit., s. 12.

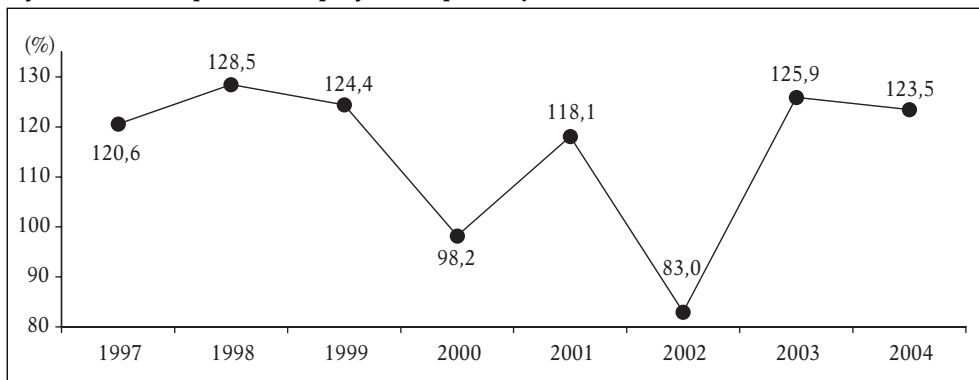
³⁰ W 1996 roku przedsiębiorstwom udzielono 57,3 mld zł kredytów, natomiast w 2004 roku ich wartość kształtowała się na poziomie 114,3 mld zł.

Rysunek 1.2. Tempo zmian kredytów dla przedsiębiorstw w latach 1997-2004 (w %)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych NBP.

Spadkowa tendencja procentowej zmiany poziomu udzielonych kredytów dla przedsiębiorstw może oznaczać, że możliwości uzyskania tego źródła finansowania przez przedsiębiorstwa w Polsce stają się coraz bardziej ograniczone. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać nie w braku zainteresowania tą formą finansowania przez przedsiębiorstwa, lecz w wysokim koszcie kredytów oraz większymi wymogami co do stosowanych form ich zabezpieczeń. Spadek dynamiki kredytów udzielonych przedsiębiorstwom przełożył się w dwóch ostatnich analizowanych latach na dynamiczny przyrost wielkości pozyskanych depozytów od tych podmiotów (rysunek 1.3).

Przedsiębiorstwa wyraźnie ograniczyły finansowanie się w bankach w 2004 roku, jednakże ograniczonej akcji kredytowej towarzyszył istotny wzrost depozytów na rachunkach przedsiębiorstw. Zdaniem banków, spadek popytu na kredyty wywołany był w głównej mierze wykorzystaniem alternatywnych źródeł finansowania

Rysunek 1.3. Tempo zmian depozytów od przedsiębiorstw w latach 1997-2004 (w %)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych NBP.

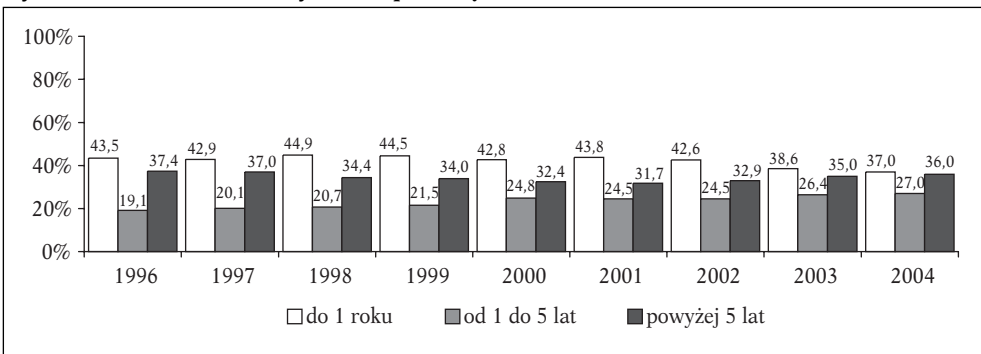
w stosunku do kredytu oraz wykorzystaniem własnych środków³¹. Banki od dłuższego czasu nie zmieniają kryteriów przyznawania kredytów dla przedsiębiorstw. Według danych NBP w pierwszych trzech kwartałach 2005 roku co dwunasty bank zaostrzył kryteria przyznawania długoterminowych kredytów dla sektora małych i średnich przedsiębiorstw, a co szesnasty bank zaostrzył kryteria przyznawania kredytów krótkoterminowych³². Banki zaostrzające kryteria przyznawania kredytów czyniły to poprzez wzrost marży kredytowej na kredyty obciążone większym ryzykiem oraz wzrost wartości wymaganych zabezpieczeń.

Średnie ważone oprocentowanie kredytów dla przedsiębiorstw wzrosło z 7,1% w styczniu 2004 roku do 8,3% w grudniu 2004 roku, co również mogło wpłynąć na spadek zainteresowania pozyskiwaniem kredytów w bankach³³. Przeprowadzone w 2003 roku przez NBP badania koniunktury gospodarczej wskazują, że do największych barier wzrostu akcji kredytowej przedsiębiorstw należały: niski popyt na ich produkty i usługi, zatory płatnicze, wahania kursu walutowego oraz niestabilne przepisy podatkowe³⁴.

Biorąc pod uwagę strukturę terminowości kredytów, przedsiębiorstwa najczęściej zaciągały kredyty w rachunku bieżącym (do 1 roku) oraz kredyty zaciągane na okres powyżej 5 lat (rysunek 1.4).

Zdolność finansowania się przedsiębiorstw na rynku bankowym uwarunkowana jest popytem na kredyty o określonym terminie zapadalności, a tym samym na cel ich przeznaczenia. Przedsiębiorstwa mogą korzystać z kredytów

Rysunek 1.4. Struktura kredytów dla przedsiębiorstw w latach 1996-2004 (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP.

³¹ *Sytuacja na rynku kredytowym. Wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych*, NBP, Warszawa, październik 2004, s. 3.

³² *Sytuacja na rynku kredytowym. Wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych*, NBP, Warszawa, październik 2005, s. 2.

³³ *Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej w 2004 roku*, NBP RPP, Warszawa 2005, s. 55.

³⁴ *Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej w 2003 roku*, NBP RPP, Warszawa 2004, s. 42.

krótko-, średnio- i długoterminowych. Zakładając, że kredyty krótkoterminowe zaciągane są na okres do 1 roku, przedsiębiorstwa przeznaczają je na bieżącą działalność. Na bieżącą działalność zaciągane są również kredyty średnioterminowe, z terminem zapadalności od 1 do 5 lat³⁵. Te dwa rodzaje kredytów mają charakter kredytów obrotowych. Kredytów obrotowych używa się jako pomostu zapewniającego wpływ gotówki zamrożonej w należnościach. Zapotrzebowanie na kapitał obrotowy wynika bezpośrednio z działalności związanej z zakupami, produkcją i sprzedażą w przedsiębiorstwie. W związku z tym, przedsiębiorstwa mogą mieć większe problemy z ich spłatą, a to może wpłynąć w dalszej kolejności na sytuację gospodarczą w kraju. Kredyty w rachunku bieżącym stanowiły w 1996 roku 43,5% ogółu udzielonych kredytów. Od 2002 roku ich udział zaczął maleć i na koniec grudnia 2004 roku osiągnął 37,0%. Sytuacja taka miała miejsce ze względu na wzrost udziału kredytów inwestycyjnych w analizowanym okresie. Jednak największy udział kredytów długoterminowych notowany był w 1996 roku, kiedy to wynosił 37,4%. Z rysunku 1.4 odczytać możemy jednak systematyczny wzrost kredytów o terminie zapadalności od 1 roku do 5 lat, z 19,1% w 1996 roku do 27% w 2004 roku.

Rosnące zainteresowanie kredytami krótkoterminowymi wynika w głównej mierze z chęci utrzymania bieżącej płynności małych i średnich przedsiębiorstw. Ta grupa podmiotów gospodarczych uznawana jest przez banki komercyjne za podmioty obciążone większym ryzykiem niż duże przedsiębiorstwa. Im większe ryzyko danej grupy, tym wyższa cena oferowanych produktów i usług. Najczęściej zastrzonym warunkiem przy udzielaniu kredytów w ostatnich latach było natomiast zwiększanie marży kredytowej dla kredytów obciążonych większym ryzykiem oraz wzrost pozaodsetkowych kosztów kredytu³⁶.

1.3. Wyznaczniki kosztu kredytu dla przedsiębiorstw

Rzeczywiste oprocentowanie kredytów dla przedsiębiorstw jest wypadkową wielu składowych. Wśród nich wymienia się głównie poziom ryzyka, udział należności zagrożonych, poziom rezerw obowiązkowych³⁷, które banki muszą odprowadzać do banku centralnego, poziom stóp procentowych stosowanych przez NBP

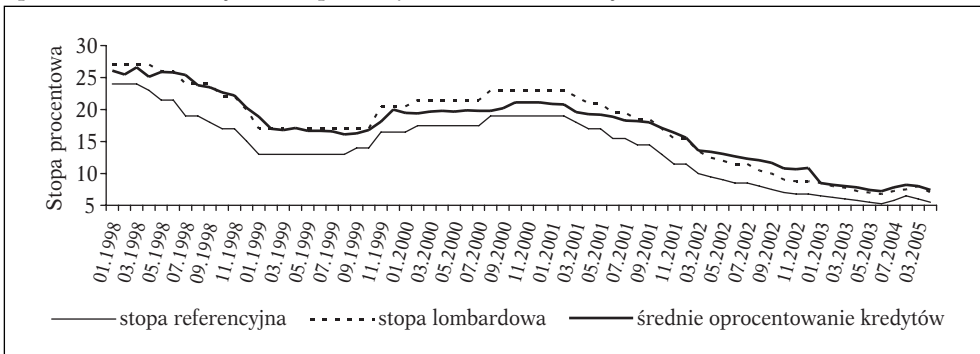
³⁵ W niektórych klasyfikacjach za średnioterminowe uznaje się kredyty udzielone na okres od 1 do 3 lat, a kredyty długoterminowe udzielane są na okres powyżej 3 lat.

³⁶ *Sytuacja na rynku kredytowym. Wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych*, NBP, Warszawa, październik 2004, s. 2.

³⁷ Od 31 października 2003 roku stopa rezerwy obowiązkowej wynosi w Polsce 3,5% dla wszystkich rodzajów depozytów. Od 30 września 2003 roku wszystkie banki pomniejszają naliczoną rezerwę obowiązkową o równowartość 500 tys. euro. Środki rezerwy obowiązkowej od 1 maja 2004 roku są oprocentowane.

oraz reakcja banków komercyjnych na zmiany tych stóp. Poziom rezerw obowiązkowych jest w Polsce kilkakrotnie wyższy niż w Unii Europejskiej, co niekorzystnie wpływa na koszt pozyskiwanego kapitału. Pomimo obniżek podstawowych stóp procentowych przez bank centralny ich poziom w dalszym ciągu jest wyższy niż w Europie Zachodniej. Banki płacą odsetki od całego kapitału, natomiast do akcji kredytowej wykorzystują część pozostałą po odliczeniu rezerwy³⁸. Z tego względu różnica pomiędzy oprocentowaniem depozytów i kredytów jest w naszym kraju tak duża. Na rysunku 1.5 przedstawiono wysokość średnio ważonego oprocentowania kredytów dla przedsiębiorstw w okresie styczeń 1998-kwiecień 2005. Poza wielkością oprocentowania kredytów rysunek zawiera dane dotyczące wysokości **stopy lombardowej** określającej najwyższy poziom oprocentowania kredytów udzielanych przez bank centralny bankom komercyjnym pod zastaw papierów wartościowych (tzw. kredyty lombardowe) oraz wysokość **stopy referencyjnej** określającej minimalną cenę, po której bank centralny organizuje operacje otwartego rynku na rynku międzybankowym³⁹. Stopa referencyjna jest to podstawowa stopa procentowa w Polsce. Można więc zauważyć, że bankom opłaca się uczestniczyć w operacjach otwartego rynku, ponieważ minimalizuje się wówczas ryzyko finansowe, a zyski uzyskane ze sprzedaży papierów wartościowych banku centralnego są równie wysokie jak finansowanie działalności przedsiębiorstw.

Rysunek 1.5. Tendencje zmian podstawowych stóp procentowych oraz średnio ważonego oprocentowania kredytów dla przedsiębiorstw w okresie styczeń 1998-kwiecień 2005

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP.

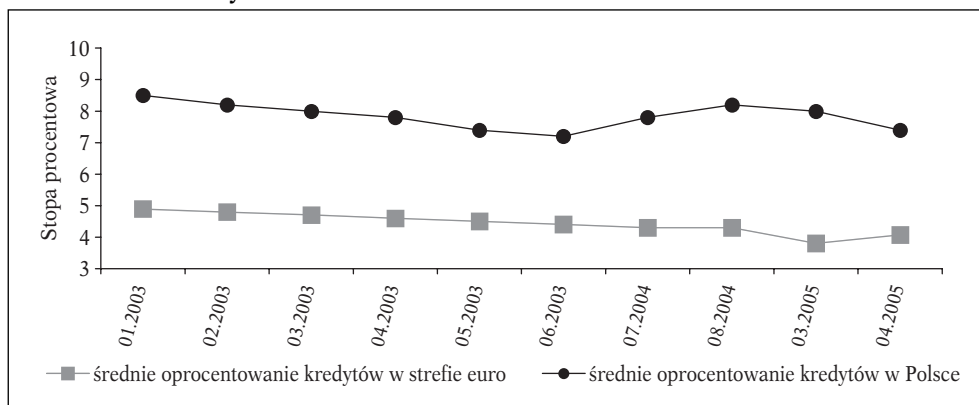
Średnie oprocentowanie kredytów dla przedsiębiorstw charakteryzowało się tendencją spadkową od lutego 2001 roku, kiedy to Rada Polityki Pieniężnej złagodziła swoje restrykcyjne nastawienie do polityki pieniężnej, dokonując tyl-

³⁸ Zob. A. Danulewicz, *Czy opłaty za usługi bankowe są w Polsce za wysokie?* Bank 2000, Nr 7(94), s. 11.

³⁹ Operacje otwartego rynku polegają na zakupie bądź sprzedaży przez bank centralny krótkoterminowych papierów wartościowych w celu przywrócenia równowagi na rynku.

ko w 2001 roku 6 obniżek podstawowych stóp procentowych NBP łącznie o 750 pkt. bazowych⁴⁰. Pomimo wielokrotnych obniżek podstawowych stóp procentowych NBP w kolejnych latach, oprocentowanie kredytów dla polskich przedsiębiorstw jest niemalże 2-krotnie wyższe niż w strefie euro, co stanowi dodatkową barierę w rozwoju i utrzymaniu poziomu konkurencyjności rodzimych podmiotów na rynku europejskim (rysunek 1.6).

Rysunek 1.6. Średnie oprocentowanie kredytów dla przedsiębiorstw w strefie euro oraz w Polsce w okresie styczeń 2003-kwiecień 2005

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP oraz EBC.

Tak znaczna różnica między oprocentowaniem kredytów udzielanych w Polsce i w krajach macierzystych banków kontrolujących na koniec 2004 roku 41 banków komercyjnych w naszym kraju potwierdza tezę, że kapitał zagraniczny nie służy rozwojowi polskiej gospodarki⁴¹. Analizę średniego oprocentowania kredytów gospodarczych w 20 bankach wg stanu na 2 grudnia 2005 roku w porównaniu do oprocentowania kredytu obrotowego i inwestycyjnego w wybranych bankach przedstawiają dane w tabeli 1.6.

Wysoki koszt kredytów dla przedsiębiorstw determinowany jest również rosnącym poziomem należności zagrożonych⁴². Oznacza to, że banki posiadające bardziej ryzykowne portfele kredytów dla przedsiębiorstw stosują wyższy poziom opłat i prowizji. Z drugiej strony, pogarszający się stan portfeli kredytowych przedsiębiorstw poza próbą rekompensowania strat przez banki z części działalności kredytowej, daje podstawę do ograniczania finansowania tych podmiotów na rynku. Przedsiębiorstwa mają więc trudności z uzyskaniem kredytu z dwóch powodów: albo koszt kredytu jest za wysoki, albo banki odrzucają wnioski kredytowe, pomimo spełniania

⁴⁰ Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej w 2001 roku, NBP RPP, Warszawa 2002, s. 3.

⁴¹ Zob. A. Szelałowska, *Kapitał zagraniczny w polskich bankach*, Poltext, Warszawa 2004, s. 136.

⁴² Na koniec 2004 roku co szósty udzielony kredyt zaliczany był do tzw. złych kredytów.